

Чалюк Ю.О.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри соціології,
Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

Chaliuk Yuliia

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

СЦЕНАРІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ЄС ПІСЛЯ BREXIT ТА COVID

Глобальна пандемія стала випробуванням світової економічної системи. Аналітики прогнозують фінансовий колапс 2020–2021 років. Негативні наслідки пандемії не обійшли стороною країни ЄС, які були змушені зупинити роботу великих підприємств, закрити повітряні коридори, припинити транспортне сполучення, вжити обмежувальні заходи для малого та середнього бізнесу. Така ситуація ще більше поглибила соціально-економічні дисбаланси усередині ЄС. Процедура прийняття бюджету на 2021–2027 роки стала найдовшою та найсуперечливішою для країн-членів Євросоюзу. Перед Європейським Союзом постали питання, які вимагають термінового вирішення: подолання наслідків коронавірусної хвороби, попередження майбутнього фінансового колапсу та соціально-економічних асиметрій, боротьба з тероризмом, врегулювання міграційної кризи, налагодження діалогу з Російською Федерацією та зв'язків з новою владою США і Китаю, зупинка відцентрових тенденцій після виходу Великої Британії з ЄС.

Ключові слова: Brexit, відцентрові тенденції, неформальні об'єднання, диференційована інтеграція, сценарії розвитку ЄС.

Постановка проблеми. Сьогодні ЄС переживає найскладніший етап в історії розвитку, викликаний пандемією Covid. Країни зіштовхнулися з соціально-політичною та фінансово-економічною нестабільністю. Ситуацію ускладнює міграційна криза, нові терористичні загрози та активізація сепаратистських рухів. Переваги інтеграції в умовах кризових явищ 2020–2021 років поставлені під сумнів. Неузгоджена соціально-економічна політика не змогла протистояти кризовим явищам усередині Євросоюзу. Останні опитування у країнах-членах ЄС показують протестні настрої населення через неефективність та недовіру органів державної влади у боротьбі з наслідками пандемії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розкриття питань трансформації структури Європейського Союзу, посилення відцентрових тенденцій та євроскептичних настроїв зробили такі науковці-теоретики і вчені-практики, як Д. Сорос, Н. Гілман, С. Вебер, К. Франціус, Ф. Майер, Ю. Нойер, Дж. Стігліц, Ф. Шарпф, Х. Воллаард. Однак подальшого дослідження потребують проблеми зростання розриву і суперечностей між країнами-кредиторами та державами-боржниками у ЄС. Особливої актуальності набула тема бюджету Євросоюзу на 2021–2027 рр., який порівнюють з планом Маршалла. На порядку денному наукових прогнозів економістів залишаються

також спроби змодельовати можливі сценарії соціально-економічного розвитку ЄС в умовах внутрішніх та глобальних кризових явищ.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження таких питань: по-перше, прогнозування майбутніх сценаріїв соціально-економічного розвитку держав-членів Євросоюзу; по-друге, аналіз інфографіки надходжень і видатків бюджету ЄС та суперечностей між країнами-донорами та країнами-реципієнтами після Brexit; по-третє, ідентифікація таких сучасних неформальних об'єднань, як скандинавські країни, держави Балтії та Бенілюксу, країни Вишеградської четвірки і Веймарського трикутника; по-четверте, значення інструменту SURE для зниження ризиків безробіття під час кризи Covid.

Виклад основного матеріалу. Сучасною актуальною проблемою ЄС є нерівномірність соціально-економічного розвитку країн-членів. Бюджет ЄС яскраво демонструє асиметрії та дисбаланси перерозподілу надходжень та видатків. Фінансову спроможність демонструють Німеччина, Нідерланди, Швеція, Данія, Франція та Італія. Згідно з даними Європейської Комісії, Нідерланди є найбільшим донором у ЄС, їхній внесок становить 8,3 млрд євро на рік, а видатки – 2 млрд євро. З іншого боку Греція, Мальта, Люксембург, Угорщина, Литва, Іспанія, Португалія отримують значно більше, ніж платять [12]. Нерівномірність

фінансових надходжень та видатків бюджету країн-членів ЄС яскраво демонструє рис. 1.

Графічно рис. 1 доводить існуючі суперечності між більш розвинутою Північчю та менш розвинутим Півднем, «старими» та «новими» членами ЄС.

Американський фінансист Д. Сорос зазначає, що ЄС нині переживає тривалий період економічного застою, розрив між країнами-кредиторами та державами-боржниками продовжує зростати, а Європу очікує довгий період економічної стагнації [3]. Наукові дослідники Н. Гілман та С. Вебер характеризують сучасний стан ЄС як період початку розпаду СРСР [1]. Вчені К. Франціус, Ф. Майєр, Ю. Нойєр вважають, що Євросоюз досяг граничної межі інтеграції [2, с. 43–47]. Німецький економіст Ф. Шарпф вбачає причини кризи ЄС у структурній різноманітності «Півночі» та «Півдня» і пропонує сценарій форсованої структурної конвергенції країн-членів єврозони. Нобелівський лауреат, доктор економічних наук Дж. Стігліц пропонує свої два сценарії розвитку ЄС: «більше Європи» або «менше Європи». Євро сприяє збільшенню, а не зменшенню дивергенції між країнами і тим самим веде до подальшого поглиблення розколу між країнами-членами

ЄС. У свою чергу нідерландський дослідник, професор Х. Воллаард моделює майбутній розвиток ЄС у форматі «усіченого союзу», де посилення взаємодії можливе через формування складних багаторівневих політичних конструкцій на основі транснаціоналізації регіонів.

Розглянувши сучасні наукові концепції, автор робить спробу спрогнозувати майбутні сценарії розвитку ЄС.

– **Перший сценарій** – «Живемо, як раніше» (*Carrying on*): ЄС продовжує існувати у сучасному вигляді, концентрує увагу на реформах, інвестиціях і створенні нових робочих місць. Але через можливі серйозні розбіжності, поглиблені кризою біженців, єдність 27 держав може похитнутись.

– **Другий сценарій** – «Робимо менше, але більш ефективно» (*Doing Less More Efficiently*): зусилля сфокусовані тільки на тих сферах, які можуть принести швидкі відчутні результати; сприяння інноваціям, співпраці у галузях безпеки, оборони та міграції.

– **Третій сценарій** – «Нічого, крім єдиного ринку» (*Nothing but the Single Market*): мінімізувати функції Євросоюзу до формату лише спільного ринку, уникаючи найвищого політичного рівня інтеграції.

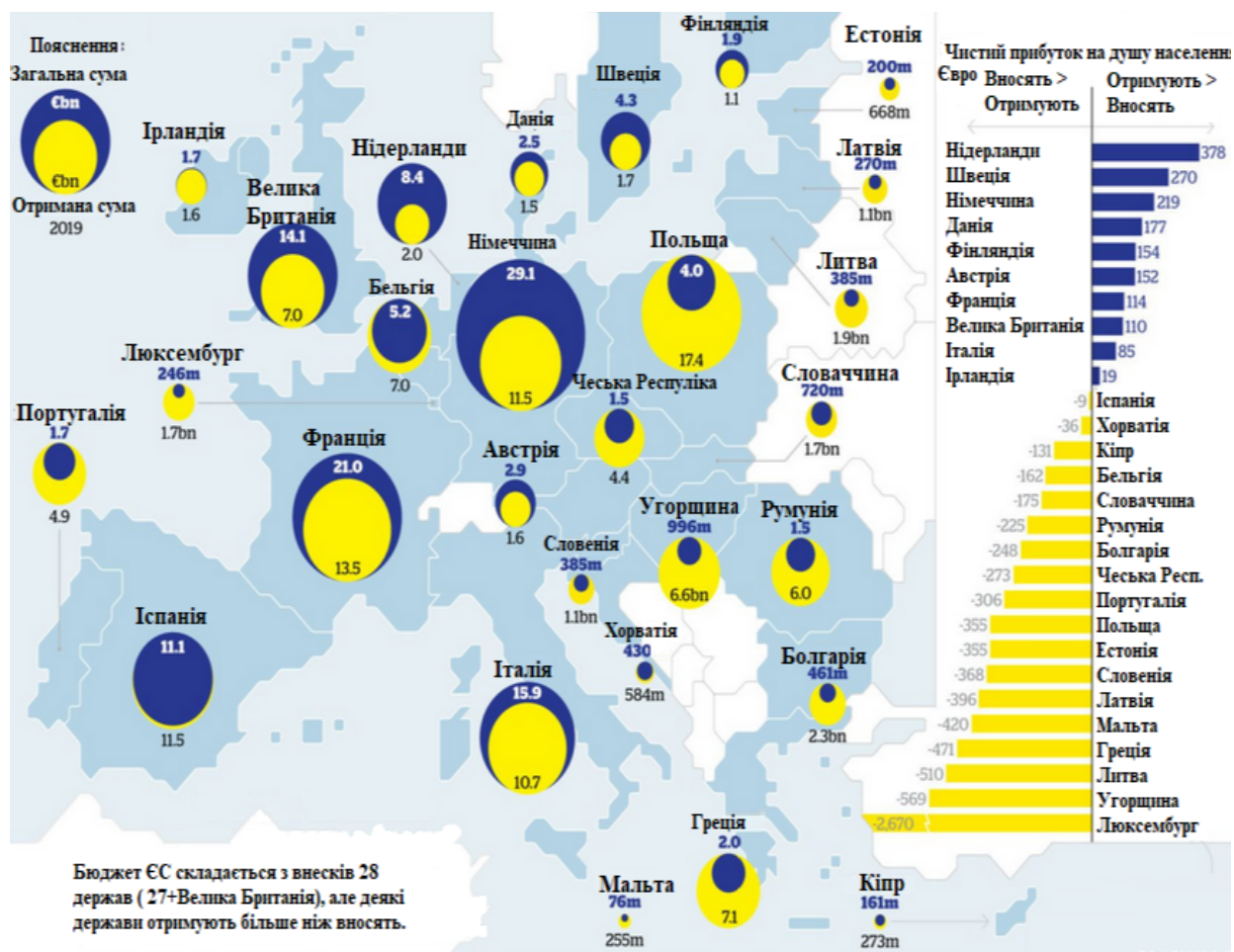

Рис. 1. Нерівномірність надходжень та видатків бюджету ЄС

Джерело: [12]

– **Четвертий сценарій** – «Хто хоче більшого, робить більше», або «Європа різних швидкостей» (*Those Who Want More Do More*): країни-члени ЄС будуть об'єднуватись у «коаліції зацікавлених» для посилення співпраці у конкретних сферах суспільного розвитку.

– **Пятий сценарій** – «Робимо разом набагато більше» (*Doing Much More Together*): посилити співпрацю у фінансовому секторі. Головну роль у цьому сценарії відіграватиме валютний союз.

– **Шостий сценарій** – «Рухатись за течією» (*Muddling Through*): функціонувати без будь-яких перетворень та проведення реформ. Така політика може спричинити негативні макроекономічні наслідки, подальше зниження довіри до європейських цінностей.

– **Сьомий сценарій** – «Становлення Європи двох швидкостей» (*Establishing two speeds*): ЄС стає двоступеневою організацією, яка включає максимально інтегрований блок «центрального» (core) країн та групу «периферії» (periphery). Передбачається, що країни «ядра» будуть процвітати, а країни периферії – занепадати.

– **Восьмий сценарій** – «Міжурядова конфігурація» (*A looser, more intergovernmental configuration*): дезінтеграція, зростання суверенітету країн-учасниць ЄС, зупинка політичної співпраці між ними. За такого сценарію можуть посилитись відцентрові тенденції, що спровокує розпад спільного ринку, повернення до митного союзу, падіння добробуту, знецінення валюти, націоналізацію великих банків, запровадження обмежень на рух капіталу. Трансформація ЄС, як держави загального добробуту (welfare state), неминуче буде супроводжуватись глибокою економічною кризою.

– **Дев'ятий сценарій** – «Більш об'єднані та інтегровані» (*A tighter, more integrated configuration*): ЄС подолає кризу та забезпечить економічне зростання держави загального добробуту (welfare state), посилить

статус глобального гравця (EU global player) через стимулювання інвестицій, скорочення безробіття, високі економічні показники, профіцит державних бюджетів.

– **Десятий сценарій** – «Європа концентричних кіл» (*Europe of concentric circles*) передбачає інтеграцію у напрямку від «периферії» до «центру» Євросоюзу та включає чотири концентричних кола (див. рис. 2):

1-ше коло (центр) – 27 країн ЄС + Велика Британія;

2-ге коло – країни Європейської асоціації вільної торгівлі (СВАТ), Ліхтенштейн, Норвегія, Швейцарія та Ісландія;

3-тє коло – держави, які підписали з ЄС угоду про Асоціацію (Україна, Молдова, Грузія), а також Боснія і Герцеговина, Сербія, Албанія, Чорногорія, Македонія;

4-тє коло – країни-члени ОБСЄ (57 країн, серед яких Вірменія, Білорусь, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан, Туркменістан, Туреччина, Узбекистан).

– **Одинадцятий сценарій** – «Без угоди» (*No deal*): для країн, які планують вийти з ЄС. Ця стратегія використовується у ході співпраці ЄС і Великої Британії після Brexit.

Дослідники бачать у Brexit загрозу для майбутнього розвитку ЄС, виділяють «м'який» та «жорсткий» євроскептицизм. Голова консервативної партії та прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон розглядає інституції ЄС як непотрібний бюрократичний апарат. Велика Британія була однією з країн, яка відраховувала до бюджету Євросоюзу «чистого внеску» більше, ніж отримувала. За цим показником її випереджала тільки Німеччина. Можливо, до 2050 року ми не побачимо ЄС у тому вигляді, який він має зараз. Сьогодні у країнах-членах Євросоюзу існують ідеї щодо майбутнього виходу Італії (Italexit), Франції (Frexit), Греції (Grexit), Іспанії (Spexit), Польщі (Polexit), Австрії (Austexit) [4]. Новітні опитування у Данії показують, що 42% населення готові до проведення референдуму щодо її членства та майбутнього виходу зі складу ЄС. Схожа ситу-

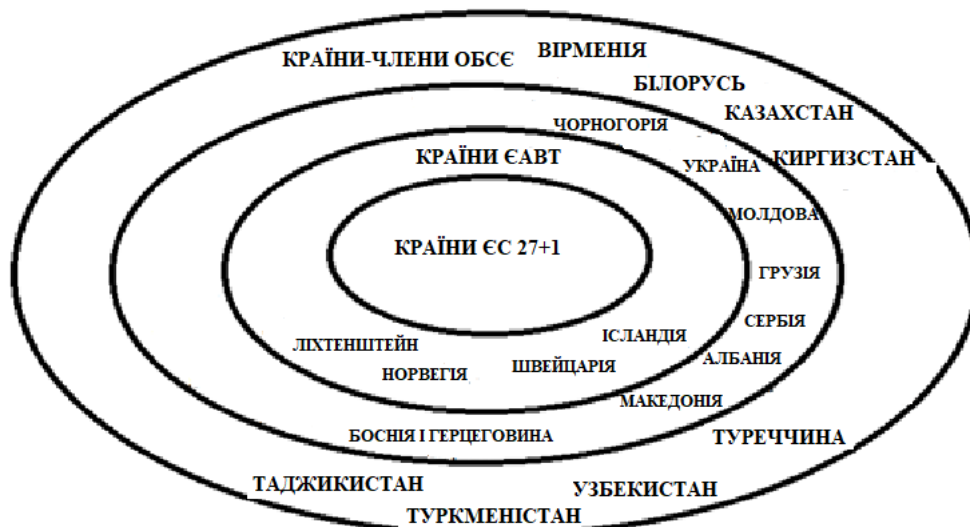

Рис. 2. «Європа концентричних кіл» (Europe of concentric circles)

Джерело: авторська розробка за даними [12]

ація у Нідерландах. Британський дослідницький центр Bruges Group з'ясував, що 56% голландців вважають привабливою ідею Nexit, особливо після обговорення проблемного бюджету ЄС 2021–2027 рр., куди країна повинна інвестувати більше грошей через Brexit. Дослідження громадської думки у Франції підтверджують популярність ідеї Frexit, яку підтримуть 33% французів. Вихід Франції з ЄС є синонімом «повернення вільної Франції, її суверенності». Франція та Нідерланди були єдиними європейськими країнами, які не ратифікували «Конституцію Європи». Альтернативою їй стала Лісабонська угода 2007 року. Окрім Нідерландів, Франції, Данії наступними країнами на вихід (exit) можуть стати Чехія, Італія, Греція та Німеччина.

Через Brexit Німеччині довелося збільшити свій щорічний внесок до бюджету ЄС на 3,5 млрд євро. Після ухвали Братиславської декларації 2016 року уряди країн

ЄС дійшли згоди щодо діалогу з громадянами та ухвалили дорожню карту по врегулюванню проблем міграції. Країнам-реципієнтам надають компенсації за кожного мігранта, прийнятого після 2013 року. За даними Євростату з 2013 по 2019 роки Німеччина прийняла 1 млн 700 тис мігрантів, за що отримала компенсацію у розмірі 4,5 млрд євро (див. рис. 3).

Інфографіка рисунку 3 показує, що мігранти прибувають головним чином з Сирії (455 тис чол), Іраку (156 тис чол), Афганістану (191 тис чол). Майже дві третини з них – чоловіки, середній вік яких становить 29 років.

Діаграми рис. 4 за 2014–2020 та 2021–2027 роки ілюструють тенденцію зростання видатків бюджету на вирішення проблем міграції та управління кордонами ЄС.

Графічно рис. 4 показує збільшення у 2,6 раза видатків статті бюджету ЄС «Міграція та управління кордо-

Рис. 3. Кількість мігрантів, 2017–2019 рр.

Джерело: авторська розробка за даними SURE [13]

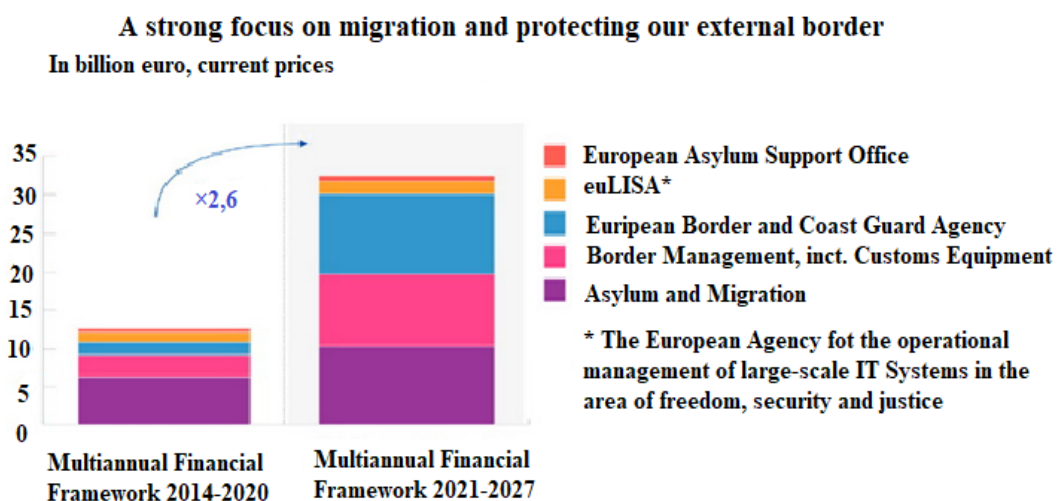

Рис. 4. Видатки бюджету ЄС за 2014–2020 та 2021–2027 рр.

Джерело: [13]

нами». На фінансування цієї статті у 2021–2027 роках буде витрачено 35 млрд євро. Така ефективна фінансова політика буде сприяти «утихомиренню» країн-реципієнтів.

Важливо відзначити таку закономірність. Євроскептичні настрої сприяють посиленню сепаратистських рухів. У Європейському Союзі існують неформальні об'єднання країн, які з одного боку можуть бути платформою для відстоювання спільних інтересів, а з іншого – посилювати відцентрові тенденції:

– **скандинавські країни**, «Скандинавія» (Швеція, Фінляндія, Данія) – лідери економічного та соціального розвитку ЄС. Для них характерні високі соціальні стандарти, конкурентоспроможність та політична стабільність [10];

– **країни Балтії**, «Балтійський дім» (Литва, Латвія, Естонія) – займають останні місця у рейтингу соціального благополуччя ЄС та найнижчі позиції видатків на охорону здоров'я, розвиток соціальної інфраструктури та фінансування соціальних програм [9];

– **країни Бенілюкс** (Benelux), «ядро західноєвропейської інтеграції» (Бельгія, Нідерланди, Люксембург) – характеризуються економічною стійкістю, про що свідчать низький рівень безробіття, високий рівень ВВП на душу населення, відносно низький обсяг державного боргу [8];

– **країни Вишеградської четвірки**, група «V4» (Чеська Республіка, Угорщина, Польща, Словаччина) – відстають від країн «старої» Європи, не можуть запропонувати працівникам високу заробітну плату, хороші умови праці та проживання, соціальний пакет. Перевагою групи є географічна і культурна близькість, а також розвинуті міграційні мережі [7];

– **країни Веймарського трикутника** «Weimar Triangle» (Німеччина, Польща, Франція). Франція та Німеччина є лідерами процесу європейської інтеграції, а Польща як колишній член соціалістичного табору

ментально є близьким стратегічним партнером України, що підтримує її проєвропейські прагнення. Країни Веймарського трикутника прагнуть посилити свій вплив на регіональному рівні [6].

На кризові 2020–2021 роки Європейський Союз погодив пакет соціально-економічних заходів у суму 540 млрд євро для підтримки економік країн-членів, які постраждали від Covid: 100 млрд євро на субсидіювання заробітної плати, щоб компанії могли скоротити робочий час, а не робочі місця; 200 млрд євро Європейському інвестиційному банку з метою надання вигідних кредитів компаніям; 240 млрд євро Фонду порятунку Європейського механізму стабільності.

Солідарність і спільна відповідальність за наслідки, викликані глобальною пандемією, змусили «ощадливу п'ятірку» або **країни-донори** (Німеччину, Францію, Австрію, Нідерланди та Фінляндію) проголосувати за надання надзвичайного кредиту країнам-реципієнтам (Італії, Іспанії, Греції, Польщі та Угорщині). Пакет допомоги є масштабним перерозподілом коштів найсильніших країн на користь слабших. У 2020 році Рада ЄС прийняла рішення надати кредити (87,4 млрд євро) 17 державам-членам у рамках SURE (The European instrument for temporary Support to mitigate Unemployment Risks in an Emergency), тимчасового інструменту зниження ризиків безробіття під час кризи COVID (див. рис. 5).

За допомогою інструменту SURE найбільшу фінансову підтримку отримують Італія (27,4 млрд євро) та Іспанія (21,3 млрд євро). Позики у рамках програми SURE будуть підкріплені бюджетом ЄС та гарантіями від країн-членів відповідно до їхньої частки у валовому національному доході Євросоюзу. Загальний обсяг гарантій становитиме 25 млрд євро. Інструмент буде діяти до 31 грудня 2022 року, але можливе його продовження, якщо того вимагатиме економічна ситуація.

Рис. 5. Допомога країнам – членам ЄС у рамках інструменту SURE

Джерело: [13]

Ще одним викликом для ЄС стало прийняття бюджету на 2021–2027 роки (1,074 трлн євро), який називають сучасним планом Маршалла. Бюджет ЄС 2021–2027 років повинен стати консолідуючою основою для відродження ЄС. Натомість він загострив суперечності усередині Євросоюзу через статтю бюджету про часткове списання боргу Греції, яка є найбільшим боржником та ще з 2008 року не може подолати фінансову кризу. В умовах пандемії Covid-2020 Європейський Союз разом з МВФ виділив Греції 248 млрд євро для погашення заборгованості (списання боргу). Саме ці дії викликали загострення суперечностей між країнами-членами ЄС.

Висновки. Сучасний політичний розвиток країн-членів ЄС характеризується значним посиленням позицій євроскептиків, які сформували свої групи у Європейському Парламенті. Поширення євроскептицизму, негативного ставлення до європейської інтеграції породжує дезінтеграційні процеси в ЄС, які посилені кризовими наслідками Brexit та Covid. Отже, в цих турбулентних умовах основними пріоритетами для країн-членів ЄС повинні стати такі заходи:

- дотримання принципу солідарності, лояльної співпраці, що закріплено у ч. 3, ст. 4 Договору про Європейський Союз: «Держави-члени вживають усіх належних заходів, загальних чи спеціальних, щоб забезпечити виконання зобов'язань, які випливають з Договорів чи актів інституцій Союзу. Держави-члени сприяють вико-

нанню завдань Союзу й утримуються від будь-яких дій, що можуть загрожувати досягненню цілей Союзу» [11];

- посилення співробітництва у сфері безпеки та оборони, боротьби з тероризмом;

- упровадження дієвих заходів щодо обмеження розповсюдження коронавірусу, створення загальноєвропейського запасу медичних матеріалів, забезпечення країн-членів ЄС необхідним медичним обладнанням;

- подолання соціально-економічних наслідків через адресну підтримку малих та середніх підприємств, секторів економіки, які найбільше постраждали від карантинних обмежень, а також захист працівників, зайнятих у цих сферах;

- можливість урядам надавати державну підтримку компаніям і підприємствам через зняття обмежень Акту стабільності й зростання, який жорстко встановлює межі бюджетного дефіциту. Цей захід допоможе використовувати інструмент внутрішніх запозичень;

- прийняття «концепції короткотермінової роботи», яка дозволяє компаніям та підприємствам залучати працівників до виконання лише наявних замовлень на обмежений час, зберігаючи при цьому попередній рівень заробітної плати;

- надавати адресну допомогу секторам економіки (готельний, туристичний та авіаційний), які найбільше постраждали від Covid через різке падіння попиту на їхні послуги.

Список літератури:

1. Gilman N., Weber S. Back in the USSR. Is the European Union heading for a Soviet-style collapse? URL: <http://www.the-american-interest.com/2016/12/12/back-in-the-ussr> (дата звернення: 16.11.2020).
2. Franzius C., Mayer F., Neyer J. Strukturfragen der Europäischen Union. URL: <https://doi.org/10.5771/9783845228792-13> (дата звернення: 16.11.2020).
3. Soros G., Schmitz G. The European Union is on the Verge of Collapse. URL: <http://www.nybooks.com/articles/2016/02/11/europe-verge-collapse-interview> (дата звернення: 16.11.2020).
4. Івасечко О.Я., Коваль О.В. Брексит як новітня загроза цілісності Європейського Союзу. URL: <https://studfile.net/preview/8128074/> (дата звернення: 16.11.2020).
5. Дівак В.В. Сепаратизм як геополітична зброя: виникнення нових квазідержав на карті світу. Київ: Віче, 2016. 247 с.
6. Каспрук-Варивода І.Я. Відносини держав Веймарського трикутника та України в контексті розширення Європейського Союзу на Схід. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2014. Вип. 63. С. 412–420.
7. Палінчак М. М., Приходько В.П. Співробітництво Вишеградської групи та України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 13 (2). С. 71–77.
8. Манаєнко І.М. Динамізм розвитку країн Бенілюксу в умовах європейських трансформацій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 8 (2). С. 9–12.
9. Завадський В.М. Балтійський досвід європейської інтеграції для України. *Історичні і політологічні дослідження*. 2007. Вип. 5 (35). С. 109–120.
10. Jopp M., Arnschwald S. The European Union and the Baltic States: Visions, Interests and Strategies for the Baltic Sea Region. Helsinki: The Finnish Institute of International Affairs. 1998. 269 p.
11. Treaty on European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2016:202:TOC> (дата звернення: 16.11.2020).
12. Annual EU budget 2019. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/annual-eu-budget/all-annual-budgets/2019_en (дата звернення: 16.11.2020).
13. SURE (The European instrument for temporary Support to mitigate Unemployment Risks in an Emergency). URL: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/financial-assistance-eu/funding-mechanisms-and-facilities/sure_en (дата звернення: 16.11.2020).

References:

1. Gilman N., Weber S. Back in the USSR. Is the European Union heading for a Soviet-style collapse? Available at: <http://www.the-american-interest.com/2016/12/12/back-in-the-ussr> (accessed 16 November 2020).
2. Franzius C., Mayer F., Neyer J. Strukturfragen der Europäischen Union. Available at: <https://doi.org/10.5771/9783845228792-13> (accessed 16 November 2020).
3. Soros G., Schmitz G. The European Union is on the Verge of Collapse. Available at: <http://www.nybooks.com/articles/2016/02/11/europe-verge-collapse-interview> (accessed 16 November 2020).
4. Ivasechko O.I., Koval O.V. Brexity yak novitnia zahroza tsilisnosti Yevropeiskoho Soiuzu [Brexit as the latest threat to the integrity of the European Union]. URL: <https://studfile.net/preview/8128074/> (accessed 16 November 2020).
5. Divak V.V. (2016) Separatyzm yak heopolitychna zbroia: vynykennia novykh kvaziderzhav na karti svitu [Separatism as a geopolitical weapon: the emergence of new quasi-states on the world map]. Kyiv: Viche, 247 p.
6. Kaspruk-Varyvoda I.Ya. (2014) Vidnosyny derzhav Veimarskoho trykutnyka ta Ukrainy v konteksti rozshyrennia Yevropeiskoho Soiuzu na Skhid [Relations between the states of the Weimar Triangle and Ukraine in the context of the enlargement of the European Union to the East]. *Derzhava i pravo. Yurydychni i politychni nauky*, vol. 63, pp. 412–420.
7. Palinchak M.M., Prykhodko V.P. (2017) Spivrobitnytstvo Vyshehradskoi hrupy ta Ukrainy [Cooperation between the Visegrad Group and Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 13 (2), pp. 71–77.
8. Manaenko I.M. (2016) Dynamizm rozvytku krain Beniliuksu v umovakh yevropeyskykh transformatsii [Dynamics of development of the Benelux countries in the conditions of European transformations]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 8 (2), pp. 9–12.
9. Zavadskiy V.M. (2007) Baltiyskiy dosvid yevropeiskoi intehtatsii dlia Ukrainy [The Baltic experience of European integration for Ukraine]. *Istorychni i politolohichni doslidzhennia*, vol. 5 (35), pp. 109–120.
10. Jopp M., Arnschwald S. (1998) The European Union and the Baltic States: Visions, Interests and Strategies for the Baltic Sea Region. Helsinki: The Finnish Institute of International Affairs, 269 p.
11. Treaty on European Union. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2016:202:TOC> (accessed 16 November 2020)
12. Annual EU budget 2019. Available at: https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/annual-eu-budget/all-annual-budgets/2019_en (accessed 16 November 2020).
13. SURE (The European instrument for temporary Support to mitigate Unemployment Risks in an Emergency). Available at: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/financial-assistance-eu/funding-mechanisms-and-facilities/sure_en (accessed 16 November 2020).

СЦЕНАРИИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ЕС ПОСЛЕ BREXIT И COVID

Глобальная пандемия стала испытанием мировой экономической системы. Аналитики прогнозируют финансовый коллапс 2020–2021 годов. Негативные последствия пандемии не обошли стороной страны ЕС, которые были вынуждены остановить работу крупных предприятий, закрыть воздушные коридоры, прекратить транспортное сообщение, принять ограничительные меры для малого и среднего бизнеса. Данная ситуация еще больше углубила социально-экономические дисбалансы внутри ЕС. Процедура принятия бюджета на 2021–2027 годы стала самой длинной и самой противоречивой для стран-членов Евросоюза. Перед Европейским Союзом встали вопросы, которые требуют срочного решения: преодоление последствий коронавирусной болезни, предупреждение будущего финансового коллапса и социально-экономических ассиметрий, борьба с терроризмом, урегулирование миграционного кризиса, налаживание диалога с Российской Федерацией и связей с новой властью США и Китая, остановка центробежных тенденций после выхода Великобритании из ЕС.

Ключевые слова: Brexit, центробежные тенденции, неформальные объединения, дифференцированная интеграция, сценарии развития ЕС.

EU SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT SCENARIOS AFTER BREXIT AND COVID

The Covid-19 pandemic has been a test for the global economic system. Analysts predict a financial crisis in 2020–2021, which will be deeper than in 2008–2009. The negative consequences of the pandemic didn't go unnoticed by EU countries, which were forced to shut down large enterprises, close air corridors, stop traffic, and take restrictive measures for small and medium-sized businesses. The benefits of integration in the context of the 2020 crisis have been questioned. This situation is further exacerbated socio-economic imbalances within the EU, the procedure for adopting the 2021–2027 budget has become the longest and most controversial for the EU. The European Union faces urgent issues: overcoming the effects of coronavirus, preventing future financial crises and socio-economic imbalances within the EU, cessation of terrorist acts, settlement of the migration crisis, dialogue with the Russian Federation, establishment of relations with the new authorities of the USA and China, cessation of centrifugal tendencies (domino principle / effect) after Great Britain's withdrawal from the EU on January 31, 2020. The current political development of the EU member states is characterized by a significant strengthening of the positions of Eurosceptics who have formed their groups in

the European Parliament. The spread of a negative attitude towards European integration – Euroscepticism, gives rise to disintegration processes in the EU. The uncoordinated socio-economic policies of the EU countries have failed to withstand the crisis within the Union. Polls in EU countries show the protest mood of the population due to the inefficiency of public authorities of the EU member states in combating the effects of the pandemic. Researchers distinguish between "soft" and "hard" Euroscepticism. Many economists see Brexit as a threat to the future development of the EU. Maybe by 2050 we will not see the EU as it is now. In the EU member states there are ideas for the future exit of Italy (Italexit), France (Frexit), Greece (Grexit), Spain (Spexit), Poland (Polexit), Austria (Austrexit). In 2020, the EU Council decided to provide loans to 17 Member States under The European Instrument for Temporary Support to mitigate Unemployment Risks in an Emergency. SURE loans will be backed by the EU budget and guarantees from member states according to their share in the gross national income of the European Union.

Key words: *Brexit, centrifugal tendencies, informal associations, differentiated integration, EU development scenarios.*